

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Vtrum veritas dicat solam relationem conformitatis cum sua regula &
mensura. disp. 3.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

quidam alij censent esse realem: tamen si relatio alia, quae responderet ex parte artis divinae, sit rationis: eò quòd Deus capax non sit relationis realis ad creaturas. Quemadmodum, inquit, relatio servitutis creaturarum ad Deum est realis: contra verò relatio dominij, quae ex parte Dei respondet, est rationis.

Parti affirmanti suadetur primò.

Probant verò hanc suam sententiã primò. Quoniam veritas, seu conformitas arte facti cum arte humana, qua fabricatum est, est relatio realis, non solum ex parte arte facti, sed etiam ex parte artis, atque ideae qua est confectum: etenim in artifice humano ars, & idea sunt veræ causæ reales arte facti: ars quidè causa efficiens, idea verò causa exemplaris: ergo veritas, ac cõformitas creaturarum cum arte atque idea divina, erit etiam relatio realis in creaturis, esto ex parte Dei non respondeat ei relatio realis, sed rationis.

Secundò.

Secundò, quoniã omnis relatio, cuius ratio fundandi est actio realis, est relatio realis ex parte creaturae: sed eiusmodi est relatio veritatis ac conformitatis creaturarum cum arte divina: quippe cum ratio fundandi huiusmodi relationem sit actio, qua producuntur creaturae: ergo est relatio realis.

Parti oppositi in praesentia.

Mihi verò semper visum est longè probabilius, relationem illam esse rationis. Primò, quoniam, ut dicemus, relatio illa est passio entis creati, aut certè per illam completur ratio veri, quae est passio entis creati: nulla autem passio entis creati in commune, quoad id, quod addit supra ens reale, esse potest aliquid reale, ut 4. Metaphysicæ ostendimus: quippe cum subiectum includi nequeat in passione quoad id quod passio addit supra subiectum: neque intelligi queat, quo pacto rationi toti entis realis creati in commune addi possit tamquam passio, aut completivum passionis illius, aliquid creatum reale: illud namque continebitur sub ratione illa entis realis creati in commune, & per consequens non superaddetur toti rationi formali entis creati tamquam passio, aut completivum eiusmodi passionis. Secundò, quoniam si relatio conformitatis, quam verum, quod est passio entis realis creati in commune, dicitur formaliter, esset realis, daretur processus infinitus in rationibus formalibus realibus. Etenim à ratione conformitatis, quae est in Socrate, flueret alia ratio conformitatis, quia ipsa, tamquam quid reale creatum, conformaretur arti divinae, & ab ista, alia, atque ita in infinitum.

Ad primum & quoniam.

Ad primum ergo argumentum in oppositum negandum est antecedens. Ad probationem dicendum est, solum probare relationes causae, & effectus, quae videntur inter artem, aut ideam, & arte factum, esse relationes reales, & pari etiam ratione, relatione effectus creaturarum ad artem divinam, tamquam ad causam effectricem, esse relatione realem, quod libenter concedimus, at verò relatio conformitatis cum arte, in qua posita est veritas arte facti, est ratio longè diversa à relatione effectus ad causam. Relatio namque effectus in eo posita est, quòd res habeat suum esse ab eo, cuius dicitur effectus: conformitas verò in eo est sita, quòd esse, quod habet effectus, commensuretur arti tamquam suae regulae, & sit tale, quale cogitatione, regulisve artis iudicatum est debere esse futurum: quae relationes longè diversae sunt inter se. Quo loco animadvertere, cum relatio effectus non producat, sed producat ad productionem effectus, vtrique ex eo, quòd sit realis, non sequi dari processum in infinitum in relationibus effectus ad causam. At verò cum relatio conformitatis, si sit quid reale, seipsa sit quid conforme arti divinae, qua producat ad

A productionem alterius, (aliis aliquid reale non haberet rationem veri, quod est absurdum) efficitur, ut si relatio conformitatis ad artem divinam esset quid reale, daretur in relationibus realibus infinita progressio.

Ad secundum.

Ad secundum neganda est maior translatio, namque columna ex parte sinistra in dexteram est ratio fundandi relationem dexteri, quae resultat in columna: & tamen relatio illa non est realis, sed rationis.

DISPUTATIO III.

B *Verum veritas dicat solam relationem conformitatis cum sua regula, & mensura.*

Quidam amplectuntur partem affirmantem, quam confirmare possunt.

Parti affirmanti argumentum primum.

Primò, quoniam si veritas ultra relationem conformitatis includeret id, in quo cernitur ea relatio, nempe entitatem, aut cognitionem, sequeretur veritatem non esse passionem entis: quippe cum nulla passio suum subiectum in se includat.

Secundò, quia sequeretur hanc propositionem non esse concedendam: *cognitio, qua assentior, hominem esse animal, est vera: non secus atque hæc non est concedenda: calor est calidus*: eò quòd concretum de suo abstracto non affirmetur. Consecutio probatur, quoniam nomen, *cognitio*, est abstractum: verum autem est concretum: si ergo veritas talis cognitionis includeret in se ipsammet cognitionem, concretum de abstracto affirmaretur.

Ad secundum.

Capreolus verò in 1. dist. 19. q. 3. Ferrariensis 1. contra gentes, cap. 60. & quidam alij censent, veritatem dicere non solum relationem conformitatis, sed etiam entitatem aut cognitionem, in qua cernitur. Id quod satis innuit D. Thomas, cum alibi, tum quaest. 1. de veritate artic. 8. ubi ait: *Veritas rerum existentium includit in sua ratione entitatem earum, & superaddit habitum inem adæquationis, hoc est, conformitatis.*

Potest verò probari hæc sententia. Primò, quoniam Deus in Scripturis sacris dicitur veritas, sicut & bonitas, iuxta illud Ioan. 14. *Ego sum via, veritas, & vita*: sed si veritas esset sola relatio conformitatis, hæc esset falsa: *Deus est veritas*: quippe cum sit fallum dicere Deum esse relationem conformitatis: ergo veritas non dicit solam conformitatem, sed cognitionem suo obiecto ut mensura conformem, aut entitatem conformem suae arti & regulae.

Parti neganti suadetur primum.

Secundò, veritas est perfectio simpliciter, quam melius est in vnoquoque esse, quam non esse: & est bonum intellectus: ergo nõ dicit solam relationem, sed cognitionem, aut entitatem conformem.

Secundò.

Tertiò, de quavis cognitione obiecto conformi dicere consequimur, *hæc est veritas*: huiusmodi autem loquutio esset falsa, nisi veritas esset ipsamet cognitio obiecto conformis, à qua intellectus diceretur verus: ergo veritas non dicit solam relationem conformitatis.

Tertiò.

Vtraque sententia defendi potest, tamen si posterior videatur verior, & consonantior Scripturis. Qui ergo eam voluerit defendere, ad primum argumentum prioris opinionis concedat id, quod inde inferatur, si sit sermo de passione propriè dicta: si verò sit sermo de passione minus propriè accepta, prout id dicitur passio, quod recipitur cum aliquo, & ab eo aliquo modo distinguitur, ut de bono dicebamus supra quaest. 5. neget illud sequi: eo namque modo verum est passio entis, quo quaest. 5. explicata

Vtraque partem quaestio possit defendi. Ad primum argumentum I. art. 5.

Ad secundū. explicatum est bonum esse passionem entis. Ad secundum dicat, duobus modis posse aliquid dici verum. Vno ita, vt verum sit id, quod affectum est veritate: atque hoc modo, cognitionem iudicantem conformem obiecto, non dici veram, vt probat argumentum, sed dici veritatem à qua intellectus dicitur verus. Altero verò modo, quia significat verum, hoc est, id, inter quod & intellectum est conformitas, quòdque est causa & mensura veritatis intellectus, eaque ratione dicitur verum: atque hoc modo cognitionem dici veram, hoc est, veri significatricem.

Ad primum argument. 2. partē. Qui defendunt priorem sententiam, ad primum posterioris respondent, Deum dici veritatem, non sumptam formaliter, sed fundamentaliter: est enim Deus sua cognitio, quæ est veritas fundamentaliter.

Ad secundā. Ad secundum respondent, veritatem sumptam fundamentaliter esse perfectionem simpliciter: non verò sumptam formaliter.

Ad tertium. Ad tertium non video quid aliud responderent, quam locutionem esse impropiam, atque in rigore esse falsam. Illud tamen est non leuis coniectura, veritatem non dicere solam relationem, sicut neque bonitas dicit solam relationem perficientis: quia quemadmodum bonum non dicitur alicuius correlatiui bonum, propter entitatem absolutam, quam includit: ita verum non dicitur alicuius correlatiui verum, sed dicitur alicui adæquatam tamquam ei, à quo mensuratur.

DISPUTATIO IV.

In qua acceptione verum sit passio entis.

Veritas, vt dicit conformitatem cum arte diuina, est passio entis creati. Vt comprehendit hanc, & primam radicem veritatis, conuenit etiam entis in creatio.

Sperest, vt propositam dubitationem paucis explicemus. Dicendum ergo est, verum, vt significat entitatem conformem arti, qua conditum est, esse passionem (modo paulò ante explicato) entis creati. Cum autem essentia diuina, quæ essentia, non habeat rationem veri, nisi tamquam mensura, & radix prima totius veritatis, verum analogicè, vt comprehendit verum sumptum pro radice prima totius veritatis, & verum, quod habet entitatem adæquatam arti & regula, qua conditum est, erit passio entis communis tam enti creato, quam increato. Entia autem rationis non sunt vera hoc modo: sunt tamen vera, prout verum dicitur quod est aliquò modo mensura conformitatis cognitionis quæ de ipso habetur. Quare, veritas, quæ est passio entis, nõ dicitur nisi de solis entibus realibus.

Verum quo pacto sit obiectum formale intellectus.

Illud est hoc loco aduertendum, quando dicimus, verum esse obiectum formale intellectus, non sumi verum in aliqua acceptione, quæ hæcenus explicata sunt, sed pro intelligibili: obiectum namque, quod percipitur intellectu, & quod, tamquam id, quod intelligitur, terminat intellectionem, est ens communissimè sumptum, vt comprehendit etiam entia rationis: ratio verò sub qua intellectione terminat est intelligibilitas, hoc est, non repugnantia, quam comparatione intellectus habet, vt percipitur: conformitas autem tam illius cum intellectione, quam intellectionis cum eo, consequitur intellectionem ipsam: quare cum obiectum potentie cognoscentis præcedere debeat actum potentie: sit, vt verum, prout est idem quod conforme intellectui tamquam mensura veritatis ipsius, non sit obiectum intellectus.

QUESTIO XVII.

De falsitate.

DISPUTATIO VNICA.

Quid sit falsitas, & quomodo in rebus reperitur.

VT veritas solum est in intellectu, aut in rebus comparatione intellectus: ita etiam falsitas. Posita autem est falsitas in discrepantia, seu, vt ita dicam, inconuenientia à propria regula inter cognitionem & obiectum: eo modo, quo questione precedente explicatum est, veritatem in conuenientia inter illa eadem esse positam. Quoniam verò ex dictis disputatione prima questionis precedentis facillè erit intelligere, quomodo in cognitione reperitur falsitas, hoc loco solum explicabimus quomodo, & quomodo in rebus existat.

Pro cuius rei intelligentia sciendum est. Hoc interesse inter causas secundam agentem per intellectum, & causam merè naturalem. Quòd causa agens per rationem (quæ eo ipso ad imaginem & similitudinem Dei est condita) apud se habet regulas suarum actionum, nempe artem & prudentiam, quarum illa est recta ratio factibilium: hæc verò agibilia: aut certè causa agens per intellectum in se habet, vnde eiusmodi regulas possit comparare, ad perfectumve statum eas perducere, nempe intellectum ipsum, cui semina vtriusque regulæ indita sunt. Quoniam verò huiusmodi causæ non solum à Deo, tamquam ipsius imagines, causæque minus vniuersales deriuantur, sed etiam eo ipso illi subsistent: sit, vt regulæ in ipsis existentes, non solum participationes quedam sint artis diuinæ, atque legum æternarum in mente diuina existentium, sed etiam à legibus æternis, & diuina voluntate, regulæ aliæ, & præcepta illis iniuncta deriuentur, quæ ad finem supernaturalem, atque ad positum ius spectant. Causæ verò merè naturales non habent in se artem & regulam suarum actionum, sed in Deo, à quo naturam & vires accomodatæ ad agendum acceperunt pro ratione diuersorum finium, in quos ab arte diuina diriguntur.

Sciendum est deinde, duplex genus legum, siue regularum in Deo posse distingui. Quædam enim sunt, quas decens est Deum ipsum seruare in suis actionibus vel permissionibus, quibus varios defectus ac peccata, tam in hominibus, quàm in aliis causis naturalibus, permittit, de quibus in concordia quæst. 14. artic. 13. disput. 21. dictum est ex parte: hæc enim, & si non tam vilitatè, suo tamen modo leges ac regulæ dici possunt. Alias verò esse leges ac regulas ab arte atque prudentia diuina singulis causis secundis circa proprias actiones præscriptas, quæ nihil aliud sunt, quàm dictamina artis atque prudentiæ diuinæ, quibus Deus iudicat de vnaquaque causa secunda, tam libera, quàm naturali, quem modum in qualibet sua operatione tenere debeat: si modò ea qualis oportet, & fini, in quem dirigitur, accommodatè fieri debeat.

His ita constitutis, sit prima conclusio. Vt nihil in rebus discrepare potest ab illis regulis, vel quæsi regulis prioris generis, quas decens est Deum seruare, vel cum in rebus per seipsum aliquid agit, vel causarum secundarum interuentu, vel in quibusdam defectibus & peccatis permittendis: ita in rebus compa

Falsitas quid.

Conferunt agendum per intellectum, & naturalem discrimen.

Legum, siue regularum in Deo duplex genus.

Prima conclusio. Falsitas, quæ peccati rebus, & Deo, rationem habent potest.